

Summa Artium Alapítvány – Király István Alap

Laudáció Papp István történész Király István-díjához

Papp István az 50 év alatti, tehát *fiatal történész-generáció* kiemelkedő egyénisége. Mezőtúrról származó történész, tudós szerző, aki ugyanakkor szívesen és igényesen vállal ismeretterjesztést is. Saját kitarató levéltári, könyvtári kutató- és értelmezői munkája mellett több mint két évtizede dolgozik az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL), egyre komolyabb beosztásban, immár a Tudományos Főosztály vezetőjeként. Ez idáig hat önálló könyvet, továbbá számos – folyóiratokban, gyűjteményes kötetekben megjelent – tanulmányt és cikket, interjút, emlékező és szociográfikus esszét publikált. Megannyi írásos műfaj értő és jótollú művelője.

Első könyve a közösségi és pedagógiai jelentőségű, máig eleven tradíciójú népi kollégiumok történetét dolgozta föl (*A népi kollégiumi mozgalom története 1944-ig*, Bp., Napvilág, 2008.). Ezt követte – szerves folytatásként – a 20. század nagy tehetségeiben bővelkedő demokratikus írói mozgalmának történetét újszerűen összefoglaló és bemutató *A népi mozgalom története 1920–1990*. (Bp., Jaffa, 2012.). Sok megrendítő szituációt feldolgozó harmadik könyve a rendszerváltozás után hozzáférhetővé vált titkosszolgálati iratokban bújárkodik (*Szemek a láncban. Játshmák a magyar állambiztonság történetében*. Bp., Jaffa, 2015.).

Negyedik könyve a szinte tabudöntő nagymonográfia a Kádár-korszak népszerű agrárpolitikusáról szól: *Fehér Lajos. Egy népi kommunista politikus életútja*. (Bp., Bp.–Pécs, ÁBTL–Kronosz, 2017.). A rendkívül alapos levéltári, sajtó- és politikatörténeti bújárkodás nyomán született kitűnő pályakép újszerű és árnyalt rálátást nyújt a hazai államszocializmus több évtizedes ívére, belső hullámzásaira. Annál feltűnőbb és szomorúbb, hogy viszonylag szűkös recepció fogadta. Logikusan követte ezt a könyvét talán legerősebb visszhangot kiváltó, a végletes és hamis ítéleteket meghaladó bátor munkája, *A magyar kommunisták 1918–1989*. (Bp., Jaffa, 2024.). Végül: mindössze pár hónappal ezelőtt mutatták be kecses tanulmány- és esszékötetét, amelybe szaktanulmányok mellett érzékeny történeti portrék és személyes hangvételű, szubjektív, olykor gyermekkori emlékeket is idéző prózai alkotások kerültek bele (*Eszmék újratöltve. A magyar politikai gondolkodás alakjai Eötvös Józseftől Tamás Gáspár Miklósig*. Bp., MMA Kiadó, 2026.). Egyik egészen friss írásában pedig egy mezőtúri titkos informátor dossziéjának kibontása, portréjának bemutatása nyomán az úgynevezett ügynökakták értelmezésének tanulságait is megfogalmazza ([A titok feltörése, avagy mit kaphatunk az állambiztonsági iratoktól? – Válasz Online](#) – 2026. június 10.)

Már pusztán ebből a felsorolásból is látható, hogy Papp Istvánt egyszerre jellemzi alkotói sokoldalúság és kreativitás, a különböző előjelű előítéletekkel és közhangulatokkal való szembehelyezkedés, de egyúttal kontinuos hivatástudat és szenvedély. Kutatásainak, elemzéseinek tengelyében az a komplexum áll, amit ő *népiség*nek tart s nevez; ezen belül különösen a népi elkötelezettség és a baloldal viszonya foglalkoztatja. Már ebben a tematikai, sőt eszmei-erkölcsi elkötelezettségében is van rokonság közte és az előző évszázad második felének nagy formátumú irodalomtörténésze, Király István között. Papp István azt vallja, hogy „a népiség eszméje nem avult el, ám ahhoz, hogy jelen világunkban is értelmet és helyet nyerjen, egészen másként kell róla gondolkodnunk” (az esszékötet előszavának 7.old). Igen, a

népi jelzőt és a *népiséget* ő valóban másként képviseli, mint az elmúlt száz év gyakran hol önigazoló, hol romantikus, hol megbélyegző, hol kirekesztő, hol fölényeskedően lekezelő, hol pedig etnonacionalista „definíciói”, konnotációi. Bizonyára lehet vitatkozni vele egyben-másban, de törekvése egyértelműen progresszív, rokonszenves és eredményes, hiszen tudományos alapon nyugszik. A *nép* számára nem elsősorban származási, ideológiai és politikai, hanem – meggyőzően – szociológiai, társadalomszerkezeti és közösségi attitűdfogalom. Így talál kohéziós értékeket Petőfi és Ady, Szabó Dezső és Göncz Árpád, Németh László és Erdei Ferenc, Veres Péter és Fehér Lajos, Csoóri Sándor és Tamás Gáspár Miklós, Moldova György és az erdélyi népi kommunisták munkásságában. Jó szemmel ismeri és mutatja fel ezeket a kölcsönös vonásokat, anélkül, hogy elhallgatná, hogy „mentegetné” esetleges tévedéseiket, súlyos vétkeiket, rossz mondataikat. Elemzése és példaállítása során nemzeti kultúránk és önismeretünk élvonalában ugyanakkor *egymás mellé kerül* – konfliktusaik ellenére is – a népi demokratikus, plebejus népfrontosként méltatott *József Attila és Illyés Gyula*; szépen méltatja máig eleven patrióta kisugárzásukat.

Történelmi értékközvetítés, kulturális hídépítés, egyúttal a mozgalmak és emberi sorsok belső küzdelmeinek, önkorrekciós változásainak megértése, tiszteletben tartása jellemzi Papp István írásait. Így vall erről legújabb könyvében: „Mindig is vonzottak az eszmei határátlépések, amikor egy-egy ember nem az életrajzából adódóan, mások feltételezett elvárásai szerint cselekszik, hanem képes az önvizsgálatra és önkorrekcióra”. Joggal méltatta a tudós Papp Istvánnak ezt a toleráns habitusát egyik kritikusa: „az elemzett életművek minden rejtett zugába benéz, minden ellentmondásával szembenéz és a szellemi kényelemszeretet minden kísértésének ellenáll. Papp István ilyen erős morállal rendelkező szerző.” (Révész Sándor: Népszabadság 2012. december 1.)

Szerteágazó munkásságával és felelősségérzetével hiteles értelmiségi a magyar szellemi életben, méltó a Király István nevét viselő elismeréshez. Eddig munkái, interjúi és nyilatkozatai alapján tudható: komoly szakmai és intézményi kihívások előtt áll az elkövetkező években, évtizedekben. Jelentsen számára ezekhez is biztatást a most neki adományozott díj.